

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра інформатики, кінезіології та кіберспорту

Свістельник І. Р.

ЛЕКЦІЯ № 1

Інформаційне суспільство та інформаційна культура

з навчальної дисципліни

**„ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА
ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ”**
галузь знань 07 „Управління та адміністрування”
спеціальність 073 „Менеджмент”
рівень вищої освіти – бакалавр
факультет туризму

ЛЕКЦІЯ 1. Інформаційне суспільство та інформаційна культура

Інформація (від латинського *informatio* – роз'яснення, викладання) – це відомості, що передаються в усній, письмовій та іншій формі (за допомогою умовних сигналів, технічних засобів тощо).

Із середини ХХ ст. інформація є загальнонауковим поняттям, яке увібрало в себе обмін відомостями між людьми, людиною та інформаційною системою; є одним з основних понять кібернетики.

Інформація у сучасному суспільстві є одним з фундаментальних понять у науці. Інформація передається у вигляді повідомлень за допомогою певного середовища і виступає каналом зв'язку. У розвитку інформації величезну роль відіграли мова, писемність, книгодрукування, телеграф, телефон, створення сучасних комп'ютерних технологій. Одночасно змінювалися обсяги інформації, її глибина та рівень. З'явилася нова інформаційна індустрія – виробництво технічних засобів, методів, форм, технологій для отримання інформації (а відповідно нових знань), розвиток телекомунікації – дистанційної передачі даних із застосуванням комп'ютерних мереж та сучасних технічних засобів зв'язку. Основними складовими інформаційної індустрії стало нарощення швидкості поширення інформації, збільшення її обсягів, прискорення опрацювання, збільшення використання зворотних зв'язків, збільшення обсягу створення нової інформації та її впровадження; наочне відображення інформації; зростання технічної оснащеності.

Сьогодні інформація існує у вигляді текстів, малюнків, креслень, фотографій, світлових або звукових сигналів; радіохвиль, електричних імпульсів; магнітних записів; жестів і міміки. Вона має властиві їй особливості: **достовірність, повноту, точність, цінність, своєчасність, зрозумілість, доступність**. Достовірність відображає справжній стан справ; повнота дає можливість приймати рішення; точність визначає ступінь близькості до реального стану; цінність залежить від важливості інформації; своєчасність потрібна для очікуваного результату, зрозумілість для зменшення мовних проблем, а доступність дозволяє отримувати інформацію без перешкод.

Як окреме наукове поняття інформація виникла ще на початку ХІХ століття і трактувалася як спілкування, передання повідомлень. Пізніше термін „інформація” почали застосовувати як опис фактів у журналістиці. У середині ХХ ст. із журналістики він поширився на галузь природничих наук, економіку та сферу наукових комунікацій. Філософська категорія пізнання пов'язала інформацію з категорією відображення, що виявилось методологічною сутністю цього поняття: його сутність та функції почали розглядати на основі інтеграції філософії.

Інформація застосовувалася спочатку як статистичний напрям у працях К. Шеннона та Р. Хартлі. Згодом, з виходом фундаментальних наукових робіт Н.Вінера, поняття інформації стало об'єктом досліджень для багатьох наук. Найважливіші результати філософського осмислення поняття інформації систематизував та узагальнив А. Д. Урсул. Він відзначав, що жодне тлумачення

інформації не може звестися до якогось одного змісту: відомості отримують у процесі пізнання і фіксують у системі точних понять, суджень, висновків, теорій та гіпотез. Вони адекватно відображають явища і закони зовнішнього світу та духовної діяльності людей.

У довідковій літературі поняття „інформація” трактується як роз’яснення, викладання (українська енциклопедія), сукупність певних відомостей, даних (словник кібернетики), обізнаність у відомостях про що-небудь (логічний словник), як зміст повідомлення (термінологічний словник), сукупність будь-яких відомостей та знань (філософський словник), відомості, що містять фактичні дані (тлумачний словник). Дослідники у галузі інформатики трактують інформацію як роз’яснення та висловлювання, як знаковий варіант, як факти, цифри і змістові зв’язки між ними; висловлюють ідею парності категорій „інформація” та „управління”.

Спілкування, комунікація, обмін інформацією властиві всім живим істотам, але найбільше це властиво людині. Одержання інформації з довкілля, її аналіз і генерація складають одну з основних функцій людини, що відрізняє її від іншого живого світу. Інформація дозволяє людині орієнтуватися в оточенні, стимулює її діяльність, визначає поведінку, забезпечує життєдіяльність. З часом інформацію починають трактувати як спосіб зв’язку компонентів із системою в цілому, а системи – із середовищем. Інформацію розглядають як розширення знань, як перетворену форму знання, у якій це знання подано.

Сьогодні інформацію поділяють на такі основні види: наукову, що складається з рефератів, книг, журнальних статей, збірників наукових праць; економічну, яка забезпечує функціонування народного господарства і є найважливішим видом інформації; технологічну, яка характеризується перетворенням сировини в готову продукцію та соціальну, як процес комунікації між людьми. Ця інформація має різні види (світоглядна, правова, публіцистична, релігійна, культурна, побутова, естетична, медична) і виконує відповідні функції: комунікативну, пізнавальну та управлінську. Комунікативна функція полягає у передачі інформації від джерела до користувача: це безпосередній діалог між особистостями, виступи на аудиторію, підготовка результатів досліджень до друку (стаття, звіт, доповідь, монографія, підручник), видавничі та поліграфічні процеси, книготорговельні заклади, пошук, накопичення, зберігання та використання інформації. Пізнавальна функція зв’язує соціальну інформацію із соціальним пізнанням; управлінська стосується функції творення.

Найпоширенішим процесом комунікації є розповсюдження наукової інформації. Наукова інформація відображає явища та закони природи, суспільства й суспільної думки і використовується в суспільно-історичній практиці. Наукову інформацію поділяють *на чотири важливі види*: наукова інформація, отримана у процесі пізнання об’єктивних закономірностей природи, суспільства і думки; наукова інформація як опрацювання та узагальнення логічної думки; наукова інформація як відображення явищ і законів природи – відображення реальної дійсності; наукова інформація як

засіб використання в суспільному житті. Наукова інформація поширюється певними формами, засобами і методами, основою її є інформаційний документ, що становить одиницю інформаційного ресурсу.

З розвитком інформації з'являються терміни „*інформаційна система*”, „*інформаційна технологія*”, „*інформаційно-комунікаційна технологія*”, „*інформаційна культура*”. Вони пов'язані з галузями знань, де проводяться наукові дослідження. Людина отримує інформацію шляхом сприйняття повідомлень у просторі, часі або у процесі навчання. Інформація пов'язується з процесом пізнання людиною навколишнього світу, вимоги до неї зростають, потоки збільшуються, перетворюються в інформаційну систему. Система не тільки розповсюджує інформаційні дані, але й активно впливає на формування та отримання знань.

Інформаційні системи збирають, накопичують, зберігають, обробляють та видають на замовлення інформацію у вигляді відомостей, необхідних користувачеві. Інформаційні системи створюються для обміну інформацією між джерелами і потенційними користувачами.

Інформаційна технологія, що з'явилася разом із комп'ютерами і засобами комунікації, дає можливість подолати просторові перешкоди під час передачі різних інформаційних повідомлень, а також суттєво змінює необхідність мати локальні сховища інформації. Завдяки розвитку інформаційних технологій з'явилася можливість швидкого накопичення і компактного зберігання великих обсягів інформації із застосуванням сучасних систем уведення і виведення, а також збереження інформації – комп'ютерів. Комп'ютеризація сприяла накопиченню інформації та об'єднанню різних її видів в інформаційні системи.

До інформаційних систем належать бібліотеки та архіви, головним завданням бібліотек є збирання, опрацювання, збереження й розповсюдження інформації, а також забезпечення доступу до їхнього змісту; бази даних, які створюють для складання та ведення систематичного каталогу і предметних покажчиків (окрім того, бази даних формують і тематичну інформацію).

Розвиток комп'ютерної техніки та інформаційних технологій дав поштовх до розвитку суспільства, орієнтованого на використання різної інформації, і таке суспільство отримало назву „інформаційне”. Для інформаційного суспільства характерне збільшення ролі інформації та знань, зростання частки інформаційних комунікацій, інформаційних продуктів та інформаційних послуг, створення глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних джерел і задоволення соціальних та особистих потреб в інформації. В інформаційному суспільстві матеріальною і технологічною базою є інформаційно-пошукові системи із застосуванням комп'ютерної техніки та комп'ютерних мереж, телекомунікаційних зв'язків інформаційних технологій та *інформаційно-комунікаційних технологій* (ІКТ).

Основними етапами розвитку ІКТ стали такі інструментарії: **ручні** (перо, чорнильниця, які слугували авторові інформації подання її ручним способом і пересилкою поштою у вигляді листівок чи пакетів; застосовували до 50-х років ХІХ ст.); **механічні** (друкарська машинка, телефон, телеграф, диктофон, які дозволили урізноманітнити подання інформації через мережеві служби доставки до користувача; застосовували з кінця ХІХ до середини ХХ ст.); **електричні** (електричні обчислювальні машини (ЕОМ), які надсилали інформацію через радіо і телемережі; застосовували у 40-60-х роках ХХ ст.); **електронні** (локальні інформаційно-пошукові системи організацій, які надавали аналітичну інформацію для управління територіальними урядовими, транспортними, енергетичними мережами; застосовували у 70-80-х рр. ХХ ст.); **комп'ютерні** (фахові автоматизовані робочі місця, завдяки яким в результаті опрацювання первинної інформації отримувалася вторинна в глобальних чи локальних комп'ютерних мережах; застосовували з 80-х років ХХ ст.); **мережеві** (персональні комп'ютери з доступом до мережі інтернет, які забезпечували персоніфіковані можливості комунікацій, дозволяли вести електронні розрахунки тощо; застосовували з 90-х років ХХ ст.); **мобільні** (мобільні пристрої, хмарні технології, які забезпечують мобільний доступ до глобального інформаційного простору, охоплені зв'язком з населенням усього світу; застосовували з початку ХХІ ст.); інтелектуальні (масове впровадження smart-пристроїв, за допомогою яких реалізується концепція розумних машин, будинків, міст, застосування інтернет-речей).

Щоб працювати з системою та застосовувати інформаційні технології у професійній діяльності, потрібні сформовані навички ефективної взаємодії з інформаційним середовищем уже на початковому етапі професійної діяльності. Цьому сприяє **інформаційна культура**, яка формується впродовж усього життя людини. *Інформаційна культура* є однією зі складових загальної культури людини, сукупністю інформаційного світогляду і системи знань та вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і сучасних інформаційних технологій. Вона є найважливішим чинником успішної професійної і непрофесійної діяльності в інформаційному суспільстві. Інформаційний світогляд є системою поглядів людини на світ інформації і місце у ньому, світ, де зосереджені переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльність. Інформаційний світогляд тісно пов'язаний з мотивацією діяльності людини, яка визначає успішність її інформаційної підготовки. Інформаційну підготовку особистості характеризують такі компоненти, як уміння самостійно сформулювати свою інформаційну потребу (запит) і висловити її; знання інформаційних ресурсів; знання можливостей інформаційно-пошукових систем (бібліотеки, мережа інтернет) і вміння використовувати ці можливості; уміння вести інформаційний пошук: знати основні алгоритми пошуку інформації залежно від виду інформаційного запиту (адресний, тематичний, фактографічний); уміти опрацьовувати знайдену інформацію: оформляти результати власної інформаційно-аналітичної діяльності, критично мислити, розуміти, оцінювати і творчо використовувати інформацію.

Оснoву інформaційної культури становлять знання про інформaційне середoвище, закoни його функціoнування, уміння орієнтуватися в інформaційних потоках. Інформaційна культура є показником професійної культури. Велике значення у формуванні інформaційної культури відіграє освіта, що готує фахівця інформaційного суспільства, формуючи у нього навички та вміння диференціації інформaції, визначення значущої інформaції, критерії її оцінки, опрацювання та використання.

Поняття інформaційної культури сьогодні базується на двох фундаментальних поняттях – **інформaція і культура**. З точки зору останньої інформaційна культура розглядається як складова процесу формування культури особистості, є частиною її загальної культури і визначає культуру пошуку інформaції, культуру сприйняття інформaції, уміння опрацьовувати інформaцію, її аналізувати, підвищувати власну інформaційну компетентність, чітко й доказово обґрунтовувати результати наукової або навчальної діяльності.

З точки зору інформaції поняття „інформaційна культура” включає в себе:

1. **Пошук інформaції** (самостійне знаходження джерела):
 - уміння формулювати інформaційний запит;
 - уміння користуватися картковими каталогами та картотеками;
 - знання принципів систематизації інформaції, основ її класифікації;
 - уміння знайти потрібну інформaцію в мережі інтернет;
 - уміння правильно складати списки літератури.
2. **Осмислення та опрацювання інформaції:**
 - знання структури інформaційно-пошукової системи (карткової: каталогів, картотек та електронної – мережі інтернет);
 - орієнтування у різних джерелах інформaції (навчальні, наукові, довідкові, науково-популярні тощо);
 - уміння логічно працювати з першоджерелами;
 - уміння аналізувати та синтезувати інформaцію: конспектувати, аотувати, реферувати, готувати огляди, складати бібліографічний опис видання, покликатися на інформaційне джерело, оформляти цитату, список використаних джерел.
3. **Використання інформaції:**
 - уміння використовувати зібраний інформaційний матеріал;
 - володіти технологією інформaційного самозабезпечення.

Складовими інформaційної культури є вміння користування даними, інформaцією для вирішення теоретичних і практичних завдань; уміння зберігати і передавати інформaцію; ефективно використовувати інформaційні системи. Інформaційна культура базується на методологічному, світоглядному, загальноосвітньому та загальнокультурному підґрунті і проявляється у застосуванні навичок пошуку, опрацювання та представлення інформaції на

основі відповідної системи наукових понять, принципів і законів як необхідних чинників пізнання та відображення об'єктивної реальності.

Визначають *декілька рівнів сформованості інформаційної культури: низький*, коли особистості властиве формальне сприйняття інформації, відсутність пізнавальної активності, пасивність в особистому отриманні потрібної інформації, незнання видів і форм інформації, наявних інформаційно-пошукових систем; *середній*, який характеризується свідомими засвоєнням інформації, самостійність суджень і зацікавленість в отриманні інформаційних умінь та навичок, формування уміння знаходити потрібну інформацію за допомогою інформаційно-пошукових систем; *високий* рівень, коли особистість вирізняється здатністю аналізувати засвоєну інформацію, вирізняється творчим підходом до інформаційної діяльності, професійно сформованими навичками та уміннями використовувати інформацію як у повсякденному житті, так і в освітній та науковій діяльності.

Список використаних джерел:

1. Антонченко М. О. Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури [Електронний ресурс]. – URL: https://fi.npu.edu.ua/files/Zbirnik_KOSN/2/25.pdf
2. Бородкін Г. Модель цифрової компетенції студентів / Георгій Бородкін // Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері. – 2018. – № 1. – С. 27–41.
3. Палеха Ю. І. Інформаційна культура : навч. посіб. / Ю. І. Палеха. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. – 400 с.
4. Стеценко І. Б. Складові інформаційної культури та інформаційної грамотності педагогів [Електронний ресурс]. – URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp5/stecenko.pdf